

IRODALMI MOZAIK

ADY ENDRE

A szétszóródás előtt

„És áll (az előbbieknél) helyébe egy utálatos..., és békességnek színe alatt csalárdul cselekszik azzal, és elmenvén győzedelmet vészen kevés néppel. Elfoglalja az országnak gazdag részét... zsákmányt, prédát és gazdagságot oszt az ő vitézeinek, és gondolataival forgolódik az erősségeknek megvételek felől, de azt ideig eltitkolja.” *Dániel könyve. 11.*

*Hát népét Hadúr is szétszórja:
Szigorúbb istenek ezt így szokták,
Miként egy régi, bánatos, erdélyi
Prédikátor írásba róta
Keresvén zsidókkal atyafiságunk.*

*Jöttünk rossz erkölccsel rossz helyre,
Volt utonállók új útbanállóknak
S míg úrfajtánk egymást s a népet falta,
Tunya álmainkat jég verte
S még a Templomot se építettük föl.*

*Helyünkön meg nem tudtunk állni
S ide kerültünk, ez kezdeti átkunk,
Ma már nem mienk paráznás vérünk sem,
Jöbet a helyünkre akármi:
Megöltük és kibűnöztük magunkat.*

*És mi nem leszünk majd szétszórva
Árvult, de mégis győzedelmes fajta:
Minket korszakok tűz-dübe nem edzett
S fölolvast a világ kobója
S elveszünk, mert elvesztettük magunkat.*

1914

REMÉNYIK SÁNDOR

Erdély magyarjaihoz

*Hadd jöjjön hát, aminek jönni kell,
Idők lavináját ernyedő karok
Ha többé fel nem tartják!
De mi simuljunk össze, magyarok!
Kiáltó szó ha nem lehattunk már:
Egy titkos társaság legyünk!
Kivándorolni, elbujdosni? Nem!
Mi innen nem megyünk!*

*Nagy szalmatüzek lángjából marad
Szívünkben egy marék izzó parázs –
Égő világoknál ezerszer izzóbb
És izzóbb nála nem lesz semmi más.
Egymás szíve-falán, végzetünk éjén
Egy néma jelszót kikopogtatunk,
Mint jeladást a Katakombák mélyén
„Magyarok maradunk!”*

*Idők mélyén vajúdbat sok balál
Sok minden meglebet,
De oly koporsót nem gyárt asztalos,
Mely minket eltemet.
Magyar Bárdok ajkán csak újra bajt
Virágot, lombot ős-magyar fánk: nyelvünk
S romolhatatlan erőnk árja zeng:
„Örök az élet bennünk!”*

*Virrasztottunk mi tetszhalottat már!
A lefojtott szó erősebb a jajnál,
Nyílt szónál több az allegória
S a vértezett szív a vértezett karnál.
A lefeszített rugó izmai
Nem engednek, de erőt gyűjtnek lassan,
Nagyobb erőt szül nagyobb elnyomás,
Míg döngve visszapattan.*

*Virrasztottunk mi tetszhalottat már,
Álltunk sok vibart, nekünk ez sem új,
Ha kiszaggattak: új gyökeret vertünk.
Mi tudjuk, mit jelent: balszél ha fúj,
nem tagadom: jöhet még zord idő,
Sok mindent nem lehet majd merni,
Talán szavunk se lesz, jajunk se lesz,
Csak a szívünk fog verni.
De magyarul fog verni!*

1918

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

A magyar romokon

*Jaj, merre menjek?
Jaj, merre nézzek?
Jaj, mit rebegjek?
Jaj, mit hazudjak?*

*Jaj, tán lóholjak?
Jaj, tán feküdjek?
Jaj, mért akarjak?
Jaj, mért pibenjek?*

*Jaj, régi kertünk?
Jaj, versek álma?
Jaj, drága fajtám?
Jaj, bús vidékem?*

*Jaj, hogy sziszegjek?
Jaj, hogy üvöltsek?
Jaj, hogy kígyózzak?
Jaj, hogy harapjak?*

*Jaj, hol az arcom?
Jaj, hol a múltam?
Jaj, hol az ágyam?
Jaj, hol a sírom?*

1920

Kesergő

Querela Hungariae

*Balkarom keletre, jobbkarom nyugatra,
szegény, fáradt lábaim déli sárban áznak,
megtöretett bús fejem az északi kopáron:
földre terítetttem, gázoljatok rajtam!*

*Nem hogy vérem hullott, nem hogy kimerültem,
nem tudatlanságomból, koldus nyomoromból,
nem gonoszságnak miá buktam el eseten,
nem éltem fogyott el: de a becsültem!*

*Hazugok bazudják, gyávák kígyávvulják,
gazok kigázolják maguknak a dús jövőt,
csak én nem tudtam volt, soba, magam kelletni,
csak én nem vállaltam, soba, menteni magam.*

*Hogy fújták, hogy fújták, kígyókövet ellenem,
hogy fenték, hogy fenték előre rám fogukat:
s én jártam, sétáltam, büszke szemmel, szabadon,
nyugati szél zilálta, keleti szél cibálta bajam.*

*Balkarom lenyesve, szívem fölött jár a kés,
jobbkarom lekötve, mezőimre dül a vész,
lábaim üszkösen, koponyám lékesen,
erőm, velőm, vérem fogy.*

*Óh, de csak fujjátok, habzsoló vad szátokkal,
csak tajtékozzátok a förtelmes vádakat,
vágjatok, messetek, rugjatok: ítéljetek:
van még nékem istenem!*

*Ki, érdemlett bűnömért szabadotott tiktek, rám,
sok káromlásimért lakatolta le a szám,
kutyakevély magyaron, öröme is vagyon tán,
ilyen példátlanul iszonyatos elbukván.*

*Háborodik elmém, forrong minden idegem,
idegenek üznek, régivolt barátaim,
kenyeremet evők, óboromat ivók,
napfényes mosolyomban, akik sütkéreztenek.*

*Nem tudok kitörni, még nem gyúlt fel oly erőm,
csak zsoldározzgatva táplálgatom haragom,
bús imádkozgatva szídom a nagy egeket,
békítem lelkemet keserves reménnyel.*

*Hogy az a nagy isten, aki engem így letett,
kiteríti mégegyszer fölöttem a tenyerét,
rám szórja tetézve régi szokott áldását,
körülönt aranyos, erőverő fényivel.*

*Eddig sem tettem én, eddig sem cselekedtem,
bogy törtető zsvajjal kunyoráljam kegyeit,
mér adta, ontotta, rám, ingyen volt sok javát,
minek kényeztetett, tett fölfúvzkodottá.*

*Vagy megérdemeltem: s akkor tovább Úristen!
vagy nem érdemeltem: s akkor minek játszodtál!
Oh csakbogy én itt fekszem, megtörötten, vad kínban,
kék lángok lobognak bomladozó testemen.*

*Balkarom levágják, jobbkarom mardalják,
két lábam parázsba, homlokom darázsba,
de forduljon csak egyet az idők vitorlája,
úgy szétbánylak tolvajok, az isten se képzeli.*

*Álljak csak én talpra, csak még egyszer helyemen,
csak kapjam kezembe duplaélű fegyverem.
bej, aki teremtett: ahogy elverem:
aki engem most gyaláz!*

*Nem, nem, nem! Nem, soba! Nem indulok bosszura!
Állattattam őriző: a Sötétség kapuján!
Forró szívem, véreim, glóbusotok közepén
im kitárom, átölellek, kéz a kézben, jöjjetek!*

*Balkarom emelném, jobbkarom emelném,
lábamra pattanni, fejem megbajtani
óbajtanám igen: s lekötve, leköpve,
lerágva, gyalázva fetrengék sírbhelyemen*

*s gyászkonnytelen szemekkel a zordon népmilliók
környöskörül dühöngnek. Sorsom komor órái.
De szívemből fölszakad a tűz, a fény, a vulkán.
Vár a Jövő ób Magyar: az Embersors határtalan.*

1920

JUHÁSZ GYULA

Testamentom

*Szeretnék néha visszajönni még,
Ha innen majd a föld alá megyek,
Feledni nem könnyű a föld ízét,
A csillagot fönn és a felleget.*

*Feledni oly nehéz, hogy volt hazánk,
Könnyek vizét és a Tisza vizét,
Költők dalát és esték bánatát:
Szeretnék néha visszajönni még.*

*Ó én senkit se báborítanék,
Szelíd kísértet volnék én nagyon,
Csak megnézném, hogy kék-e még az ég
és van-e még magyar dal Váradon?*

*Csak meghallgatnám, sír-e a szegény,
világ árváját sorsa veri még?
Van-e még könny a nefelejcs szemén?
Szeretnék néha visszajönni még!*

*És nézni fájón, Léván, Szigeten,
Szakolcán és Makón a hold alatt,
Vén hárs alatt az ifjú szerelem
Még mindig boldog-e és balgatag?*

*És nézni: édesanya eszik-e
S álmában megcsókolni a szívét
S érezni, most is rám gondol szíve:
Szeretnék néha visszajönni még!*

1923

Csonka Magyarország

Bár lenne a hangom tiszta és éles, mint intő csengőké! A tiétek zavaros,
mint mocskos habja! ti leborultok az Ércbálvány előtt!

döntsön az erőszak!

s döntött az Erőszak...

mi jogotok beszélni többé?

Nekem van rá jogom!

ti elhánytátok a Kiáltást: mint bolond a fegyverét! nem kiálthattok már:

én elkiálthatom:

Óh Igazság, te egyetlen kiáltás! egyetlen fegyver! Jerikó trombitája! szólj!
falak, omoljatok hangjaitól!

gerincek, borzadjatok! Európában! és Amerikában! mert

borzasztó az igazság a gerincekben!

mit érnek a ma-épített falak körülöttem?

ott borzong az Igazság a kövekben! ott ég a hegyekben! árad
a vizekben! Óh tiszta, éles trombita, zengj!

ne hallgass sohase!

egy napig se! egy óráig se! egy pillanatig se! mint ahogy nem
hallgat fájás az idegenben, míg megvan a betegség...

nem hallgat a vonzás a kőben, hogy természetes irányában essék...

nem hallgat a madár, míg fészkébe nem tér..,

nem hallgat a folyó, míg tengerbe nem ér..

nem hallgat a szél, míg él...

*

Nekem van rá jogom!

Én elkiálthatom:

I g a z s á g !

Ti eldobtátok ezt a szót, mint bolond a fegyverét, szegény
testvéreim! s csak gyenge izmotok maradt, csak pusztá kezetek,
meztelen

mely bilincsekbe verve, ha üt, csak önmagát ütheti esztelen

sem lázadni nem tud, sem meghajolni az Ércbálvány előtt igazán –
de hát az Ércbálvány hazája lettél-e, hazám?

Van-e reményed abban?

a sötét utakban?

Nem! – Csak a napban!

mely éget a kövön és ragyog a patakban.

Ti azt mondtátok: Döntsön az erőszak!

s hangotok zavart most, mint mocsarak habja.

De én azt mondom: dönt majd az erős Nap!

Kitárom tiszta szavamat a Napra.

*

Ti eldobtátok a trombitát,
de a trombita zeng tovább,
zeng, nem a ti kezetekben,
hanem a vízben, a hegyekben,
Erdélyben, felvidéken,
az égen,
s bennem!

Én sohse mondtam: „Dönt majd az erőszak!” – most mondhatom:
„Nem, nem!”

1923

ÁPRILY LAJOS

Tetőn

Kós Károlynak

*Ősz nem sodort még annyi árva lombot,
annyi riadt szót: „Minden összeomlott...”*

*Nappal kószáltam, éjjel nem pibentem,
vasárnap reggel a hegyekre mentem.*

*Ott lenn: sötét ködöt kavart a katlan.
Itt fenn: a vén hegy állott mozdulatlan.*

*Időkbe látó, meztelen tetőjén
tisztást vetett a bujdosó verőfény.*

*Ott lenn: zsibongott még a völgy a láztól.
Ott fenn: fehérsajttal kínált a pásztor.*

*És békességes szót ejtett a szája,
és békességgel várt az esztenája.*

*Távol, hol már a hó királya bódít,
az ég lengette örök lobogóit.*

*Tekintetem szárnyat repesve bontott,
átöleltem a hullám-horizontot*

*s tetőit, többet száznál és ezernél –
s titokzatos szót mondtam akkor: Erdély...*

1923